

تغییر و نوآوری در یک مدرسه از طریق مشارکت فعال اولیا، معلمان و دانش آموزان

دکتر زهرا بازرگان

اولیا و حمایت از دانش آموزان در جهت بهبود کیفیت آموزش و پرورش در مدرسه نمایان می‌سازد.

بازدیدی از مدرسه
دبستان زینبیه در روستای لپوئی آواقع است که از توابع مرکز بخش زرقان و از روستاهای محروم این بخش به شمار می‌آید. این

مقدمه

مقاله حاضر^۱ بیانگر تحول و تغییراتی مثبت است که در سال گذشته در جنبه‌های آموزشی و پرورشی یکی از مدارس ابتدایی استان فارس به وقوع پیوسته است. نوآوری‌های انجام گرفته در این مدرسه، اهمیت آموزش مدیران و نقش مهم آنان را در توانمندسازی و آموزش ضمن خدمت معلمان، جلب مشارکت

ترمیم خرایی‌ها و نارسانی‌های مربوط به حیاط و ساختمان، مستولان منطقه آموزش و پرورش زرقلان، با حمایت اداره کل آموزش و پرورش استان فارس، از طریق بازدیدی که از مدرسه به عمل آوردند و توجه به کمبودها و نارسانی‌های مدرسه، اقداماتی در جهت تعمیر و رفع خرایی‌ها انجام دادند و ساختمان فرسوده و فضای کمالت آور مدرسه، با انجام تعمیرات لازم و رنگ‌آمیزی کلاس‌ها، به محیطی سالم، پاکیزه و مرتب تبدیل شد و حیاط سنگلاخ و ناهموار مدرسه که در موقع بارانی با جذب آب باعث می‌شد پای دانش آموزان تامیج در آب قرار گیرد و گل و لای را با خود به کلاس ببرند، با همت و مشارکت اولیای دانش آموزان هموار گردید و فضاهای سبز برای ایجاد رغبت و انگیزه در دانش آموزان طراحی شد.

بازآموزی معلمان از طریق بازدید از مدارس کارآمد و شرکت در کارگاه آموزشی
قدم بعدی، توجه به تقاضای معلمان برای بازآموزی در جهت ارائه روش‌های جدید آموزش و پرورش بود. از آنجاکه مدیر مدرسه می‌تواند مهم‌ترین نقش را در ارتقای کیفیت آموزش و پرورش داشته

روستا دارای مردمی پرکار، سخت کوش و علاقه‌مند به مشارکت در رشد و پیشرفت جامعه کوچک خود است که از انگیزه فراوان برای بهبود کیفیت آموزش فرزندان خویش برخوردارند.

در سال ۱۳۸۲، کارگاهی آموزشی^۳ در زمینه نقش زنان و دختران در حفاظت از آبخیزها و محیط زیست در شهر شیراز برگزار شد و شرکت کنندگان در همایش، از روستای یاد شده و فعالیت‌های مفیدی که زنان و دختران این ناحیه با آموزش دریافت شده انجام داده بودند، بازدید کردند. در این برنامه دو مدرسه، از جمله دبستان دخترانه زینیبه، مورد بازدید قرار گرفت. این روستا دارای دو مدرسه ابتدایی در دونوبت کاری است.

در فضای مدرسه زینیبه و در لابه‌ای گرد و غبار حیاط سنگلاخ آن، آوای شاد و هیاهوی صدما دانش آموز به گوش می‌رسید. ساختمان و محیط مدرسه با دیواری فرو ریخته، خالی از هر گونه گیاه، وسایل ورزشی و تجهیزات کمک آموزشی بود. محیطی که به هیچ وجه با ذهن کنجدکار و متمایل به زیبایی کودکان و نیاز آنان برای کشف و دستکاری محیط تناسبی نداشت. کلاس‌های مدرسه با دیوارها و درهای رنگ و روفته و گچ‌های فرو ریخته محلی به نظر می‌رسید که نمی‌توانست میل و انگیزه یادگیری را در کودکان ایجاد کند. در عین حال نکته امیدوار کننده و قابل تحسین در این مدرسه، که در ضمن صحبت و تبادل نظر با مدیر، معاون و معلمان مدرسه برای ماشکار شد، این واقعیت بود که آنان مشتاق و علاقه‌مند بودند همه‌تون خود را برای ایجاد محیطی زنده و شاداب، برای یادگیری بهتر دانش آموزان، به کار گیرند، اما با روش‌ها و رویکردهای تازه‌ای که به ایجاد چنین محیطی منجر می‌گردد، آشنا نبوده، از امکانات و تجهیزات لازم آموزشی و کمک آموزشی بی‌بهره بودند. آنان از علاقه و اشتیاق مردم روستا برای تحصیل فرزندان خود و نیز از کمبود بضاعت مالی و تحصیلات محدود بسیاری از اولیا سخن گفتند؛ کمبودهایی که هر یکی می‌تواند رفتارها و روش‌های صحیح تربیتی و نظرات بر تحصیل فرزندان را در منزل چجار و قفة کند.

در این دیدار، معلمان تعامل خود را برای برگزاری دوره‌های آموزشی یا تنظیم بازدیدهایی از مدارس دیگر در استان یا در تهران، به منظور افزایش شناخت و آگاهی خود از روش‌های فعال آموزشی و ایجاد محیطی پرانگیزه در مدرسه برای یادگیری، ابراز کردند.

بازسازی فضای آموزشی

در تعقیب تقاضای مدیر و معلمان مدرسه زینیبه، در جهت

در مدرسه زینیبه با حفظ
چهارچوب و آیین نامه‌های مربوط به
آموزش ابتدایی، فضا، محتوا و
روش‌های آموزش، ارتباطات حاکم
بر مدرسه و وضعیت تغذیه
دانش آموزان تغییر کرد و از
مدرسه‌ای برنامه محور یا معلم
محور، چرخشی به سوی
یادگیرندگان و توجه به نیازها و
امکانات آنان انجام گرفت و
دانش آموزان در مرکز توجه مدیریت
و معلمان مدرسه قرار گرفتند.

حقوق کودک و حفظ رئیس‌جمهوری محيط ریست را از وظایف مدارس، به خصوص دوره ابتدائی، و مدیر مدرسه را به عنوان عامل تغییر، تحول و تسهیل‌گر ارتباطات مثبت بین معلمان، دانش‌آموزان، اولیا، و جامعه محلی و ملی قلمداد می‌کند.

نتایج بازآموزی

این سفر، مدیر مدرسه را با ایده‌ها و افکار تازه‌ای در زمینه نقش و رسالت اجتماعی مدیر و معلمان آشنا ساخت و بازدیدهای داخلی از مدارس کارآمد در تهران و انتقال تجربیات کسب شده به معلمان مدرسه، با در نظر گرفتن شرایط و امکانات محلی، باعث شد که معلمان در ایجاد تغییر و نوآوری در کلاس و مدرسه شریک و سهیم شوند و نسیم تاریخی محيط خشک مدرسه و کلاس‌های را که معمولاً با روش انتقال معلومات به صورت یک طرفه از طریق معلم به دانش‌آموز اداره می‌شد، با طراوت و شاداب سازد. تغییرات ایجاد شده در روش‌ها و نحوه ارتباطات در مدرسه، طبعاً در بیداری ذهن خلاق و کنیکاً کودکان و ایجاد انگیزه و علاقه به مدرسه و تحصیل مؤثر بوده است. در مدرسه زینیه با حفظ چهارچوب و آین‌نامه‌های مربوط به آموزش ابتدائی، فضای محتو و روش‌های آموزش، ارتباطات حاکم بر مدرسه و وضعیت تغذیه دانش‌آموزان تغییر کرد و از مدرسه‌ای برنامه محور یا معلم محور، چرخشی به سوی یادگیرنده‌گان و توجه به نیازها و امکانات آنان انجام گرفت و دانش‌آموزان در مرکز توجه مدیریت و معلمان مدرسه قرار گرفتند. تغییرات انجام یافته در مدرسه‌که بی‌آمد اقداماتی در جهت حمایت

پسند و ابتدا را بر راه تحقق امنیت معلم و توجه به نحوه تدریس آنان، برقراری ارتباط با دانش‌آموزان و جلب مشارکت و همکاری اولیاء، زمینه را برای تعلیم و تربیت مطلوب فراهم آورد، بازدیدهایی برای مدیر دبستان، به منظور مشاهده و مطالعه روش‌های مؤثر آموزش و پرورش در چند مجتمع آموزشی کارآمد و موفق در تهران فراهم شد. این تبادل نظر با مدیران مدارس کارآمد در مورد جنبه‌های مختلف مدیریت مدرسه و نحوه حمایت مدیر از معلمان و دانش‌آموزان، دیدگاه دیگری را در مقابل مدیر مدرسه گشود. در ادامه این دیدار، بازدیدهای مقابلی نیز توسط نمایندگان معلمان، اولیا و دانش‌آموزان یکی از مجتمع‌های موفق آموزشی تهران از دبستان زینیه در لپوئی انجام گرفت و این افراد با حضور در کلاس‌ها، راهنمایی آموزگاران و شرکت در جشن داشت آموزان و تشویق استعدادهای هنری و تحصیلی آنان، حمایت خود را از فعالیت‌های انجام شده در مدرسه نشان دادند.

در تیرماه ۱۳۸۳، برای مدیر مدرسه زینیه، به پیشنهاد کمیسیون ملی یونسکو و موافقت وزیر محترم وقت آموزش و پرورش و نیز همکاری دفتر همکاری‌های علمی و بین‌المللی، فرستی فراهم شد تا به همراه نمایندگان معلمان چند مدرسه دیگر تهران، در یک دوره آموزشی ۲۱ روزه که از طرف مرکز تفاهم بین‌المللی آسیا و آقیانوسیه (APCEIU) در زمینه آموزش همبستگی و تفاهم ملی و بین‌المللی برای معلمان کشورهای منطقه در شهر سئول (پایتخت کره جنوبی) تشکیل می‌شد، شرکت کند.

آموزش‌های ارائه شده در این کارگاه با تأکید بر جنبه‌های اجتماعی آموزش و پرورش؛ آموزش صلح و دوستی، توجه به

ورزش، هنر و زنگ تغیریح و ترتیب دادن فعالیت‌های ورزشی، هنری و مسابقات مختلف، فرصت‌های بسیاری برای شادی کودکان و ابراز استعدادهای غیردرسی آنان فراهم شده است. این فرصت‌ها باعث می‌شود تا آنان که استعدادهای درسی بالایی ندارند بتوانند طعم موفقیت را بچشند و ارزش و احترام خود را نزد همکلاسی‌های خود استحکام بخشنند. توجه به روابط بین دانش‌آموزان و تشویق دوستی و تفاهم بین آنان، از موارد توجه به جنبه‌های عاطفی و اجتماعی تحصیل در مدرسه بوده است.

۲- تغذیه روزانه در مدرسه

بررسی وضعیت دانش‌آموزان در این مدرسه نشان می‌داد که برخی از کودکان به علل مختلف، بدون صرف صحیحانه به مدرسه می‌آیند و لذا در اواسط روز به دلیل گرسنگی نمی‌توانند مطالب ارائه شده را جذب کرده و در بادگیری خود مشارکت داشته باشند. توجه به این امر باعث شد که مدرسه با کمک و مشارکت مالی و فکری اولیای کودکان تغذیه را وارد برنامه‌های روزمزه مدرسه کند و با ارائه مواد غذایی سالم و مقوی و رفع کمبودهای غذایی دانش‌آموزان، از افت تحصیلی آنان جلوگیری کند. در این برنامه به آموزش آداب صحیح غذا خوردن، تحریک اشتهاهای کودکان کم خوراک با ارائه مواد غذایی اشتها آور، و تشویق رفتار صلح طلبانه به جای خشونت و درگیری پرداخته شد.

۳- طرح بازیافت مواد

یکی از راههایی که به حفظ منابع طبیعی و محیط زیست کمک می‌کند، بازیافت مواد است. در این برنامه مریبان به دانش‌آموزان می‌آموزند که چه موادی سریع‌تر و چگونه به طبیعت بازگردانده می‌شود و چطور با استفاده از مواد بازیافتی می‌توان به کاهش بریدن درختان و صرفه‌جویی در مصرف کاغذ کمک کرد. در این برنامه دانش‌آموزان آموزشی می‌بینند که آنان را در شناسایی مواد قابل بازیافت و تفکیک آن‌ها، کمک به تسريع بازگرداندن مواد به چرخه طبیعت و تأمین سلامت محیط زیست یاری می‌نماید.

۴- طرح حفظ اسکناس و سرمایه ملی

از سرمایه‌های عظیم هر کشور، پول رایج آن است که با هزینه هنگفتی به چاپ می‌رسد. حفظ این سرمایه ملی می‌تواند به منابع اقتصادی کشور کمک کند. آموزش دانش‌آموزان در مورد فرهنگ نگهداری از اسکناس‌ها، شامل: چگونگی حفظ و نگهداری

حرفلای از مدیر مدرسه بود، به شرح زیر خلاصه می‌گردد:

۱- احیای فضای سبز مدرسه و ایجاد محیطی با نشاط برای یادگیری

با توجه به اینکه زندگی در طبیعت و پرورش در دامان سبز آن به تلطیف روحیه کودکان کمک می‌کند و آگاهی از عظمت پرورده‌گار به خاطر خلق زیبایی‌های طبیعت، احساسی مطلوب در مورد زندگی و بالطبع کار و فعالیت در آنان بوجود می‌آورد، مسئولان مدرسه با مشارکت والدین دانش‌آموزان، بودجه‌ای را برای احداث فضای سبز، خرید گل و نهال و احیای فضای سبز مدرسه تخصیص دادند. هم‌چنین، در جهت ایجاد مدرسای شاد و با نشاط، با استفاده از رنگهای زنده و شاد و پخش موسیقی مورد علاقه کودکان در ساعت

دبستان زینبیه با برگزاری یک دوره

آموزشی برای معاونین مدرسه در

زمینه شناخت مسائل و مشکلات

و حمایت از دانش‌آموزان، با انجام

مشاوره‌های فردی و گروهی،

نقش سنتی معاون مدرسه را تغییر

داده و از او مشاوری ساخته است

که هدف اصلی خود را کمک به

شناخت بهتر دانش‌آموزان،

مسائل عاطفی، اجتماعی آنان و

قالش در جهت کاهش یا رفع

مشکلات فوق می‌داند. در این

مدرسه دانش‌آموزان از ناظم

مدرسه نمی‌هراستند و خود را از او

پنهان نمی‌دارند.

صحيح اسکناس، ایجاد انگیزه در دانش آموزان برای جست و جوی راههای مناسب مراقبت از آن و ایجاد آگاهی در مورد بسیاری از بیماری‌هایی است که از طریق مچاله کردن اسکناس و بی‌توجهی به حفظ و نگهداری آن شایع می‌گردد.

۵- طرح آموزش هنر

به رغم این واقعیت که نیکی از وظایف اساسی مردم مدرسه در دوره ابتدایی شناخت و پرورش استعدادهای مختلف دانش آموزان است، این امر در اغلب مدارس، به دلیل حجم و گستردگی برنامه‌های آموزشی و کمبود توجه به دروس هنری،

پژوهش‌ها و تجربیات مختلف، همواره نشان داده است در مدارسی که ایده‌ها و افکار بیشتر و در آموزش و پرورش کودکان به کار گرفته می‌شود و از مشارکت اولیا و دانش آموزان در اداره مدرسه و تدوین برنامه‌های آموزشی و پرورشی استفاده هی‌گردد. رضایت شغلی معلمان بیشتر است و جو مدرس، یعنی مجموعه ارتباطات داخلی و فعالیت‌های آموزشی و پرورشی از نظر معلمان و دانش آموزان، مطلوب‌تر از مدارس عادی به نظر می‌رسد.

مدرسه رازیزپامی گذارند. بدیهی است در چنین محیطی چراخی‌ها و علل اصلی مشکلات دانش آموزان و انجام اقداماتی برای پیشگیری و کاهش این نوع رفتارهای نمی‌تواند صورت پذیرد. دستان زینیه با برگزاری یک دوره آموزشی برای معاونین مدرسه در زمینه شناخت مسائل و مشکلات و حمایت از دانش آموزان، با انجام مشاوره‌های فردی و گروهی، نقش سنتی معاون مدرس را تغییر داده و از او مشاوری ساخته است که هدف اصلی خود را کمک به شناخت بهتر دانش آموزان، مسائل عاطفی، اجتماعی آنان و تلاش در جهت کاهش یا رفع مشکلات فوق می‌داند. در این مدرسه دانش آموزان از نظام مدرسه نمی‌هراسند و خود را ازو پنهان نمی‌دارند. بر عکس، ورود ناظم به حیاط باعث می‌گردد که کودکان به دور وی جمع شوند و با جلب حمایت و توجه وی و در مواردی با ذکر مشکلات خاص خود، اعتماد به نفس و خودبادی و چگونگی استفاده از نیروی خلاقه برای حل مشکلات در آنان بالور شود.

به خصوص نقاشی، مورد غفلت قرار می‌گیرد. در حالی که نقاشی از دروسی است که می‌تواند به ابراز احساسات و عواطف نهفته دانش آموزان و آشکار کردن کمبودها و انتظارات آنان بینجامد و به رشد قوه تخیل، شناخت زیبایی، احساس آرامش و نشاط ناشی از انجام یک کار خلاقه بینجامد.

دبستان زینیه توجه به خط و نقاشی، به خصوص نقاشی آزاد را در جهت کمک به استعدادهای دانش آموزان، به عنوان وسیله‌ای برای تبدیل کلاس به محیطی با نشاط و فرصتی برای انجام فعالیت‌های خلاق مورد توجه قرار داده است.

۶- طرح معاون مشاور
یکی از وظایف عمدۀ مدرسۀ شناخت نیازهای جسمی، ذهنی، عاطفی و اجتماعی دانش آموزان است. اما با توجه به حجم کار مدیریت، کلاس‌های پر جمعیت، عدم آشنایی کافی معلمان با

۷-آموزش زبان انگلیسی به دانش آموزان سال پنجم

در دنیای پیچیده امروز، یکی از عوامل مهم موفقیت شخصی و شغلی، آشنایی و تسلط به یک زبان خارجی در کنار تسلط به زبان مادری است و یادگیری زبان وسیله‌ای برای شناخت فرهنگ‌ها، بهره‌گیری از دانش و اطلاعات و منابع غنی علمی، فرهنگی سایر کشورها به شمار می‌رود. آموزش زبان اگر از دوران کودکی با روش‌های مناسب و ایجاد انگیزه انجام گیرد، زمینه را برای فراگیری عمیق‌تر این زبان در سال‌های بعد و به عنوان وسیله‌ای برای ارتباط با مردم کشورهای دیگر و شناساندن فرهنگ غنی ایران اسلامی به دنیا فراهم می‌کند.

دبستان زینبیه با توجه به اهمیت ایجاد بستری مناسب برای همه دانش آموزان، بخصوص دانش آموزان کم بضاعت، که توان یادگیری زبان از طریق آموزشگاه‌های خصوصی را ندارند، کلاس‌های آموزش زبان انگلیسی را با مشارکت اولیا در مدرسه دایر کرده است.

۸- انجمن صلح و دوستی

برای برخورداری از دنیایی مبتنی بر صلح و تفاهم لازم است افکار و اندیشه‌های صلح طلبانه در ذهن انسان‌ها بارور گردد. اراده‌رسانی در کودکان در مورد دنیایی که می‌تواند پر از مهربانی،

تفاهم و دوستی باشد، تنها در سایه آموزش فراهم می‌گردد. بدیهی است صلح دارای جنبه‌های مختلفی است؛ صلح با خود، صلح با دیگران (دگرپذیری) و صلح با طبیعت. هم‌چنین، هدایت روانی کودکان و ایجاد امنیت در آنان جز در سایه تفاهم و نزدیکی معلم با شاگردان و اولیا و شناخت انتظارات متقابل خانه و مدرسه میسر نیست.

مدرسه فوق از طریق تشکیل گروه‌های صلح و دوستی در مدرسه، با شرکت مدیر، معلمان و اولیا، قدمی به سوی تفاهم و همبستگی بین گروه‌های ذی نفع در مدرسه برداشته است. برگزاری مسابقات فرهنگی و علمی، تشکیل گروه‌های تعریضی و انجام بازدیدهای علمی توسط دانش آموزان، دیدار از مدارس دیگر و کمک مدارس به یکدیگر در جهت تجهیز و رفع کمبودها، مشارکت در امور خیریه و خداپسندانه، مانند: بازدید و عیادت از بیماران، سالمندان و خانواده‌های نیازمند و هم‌چنین ایجاد فرصت‌هایی در مدرسه برای ابراز ایاز دوستی و همکاری دانش آموزان کلاس‌های مختلف با هم، بخشی از طرح صلح و دوستی است. فعالیت‌های نامبرده فوق نمی‌تواند در محیط آرام روستای لپوئی و ایجاد انگیزه و جلب مشارکت اولیا برای نظارت و تشویق موفقیت‌های فرزندان و نیز تأمین امکانات مدرسه برای پرورش کودکانی شاد، کنجدکاو، مسئول، بالاعتماد به نفس و خلاق، بدون تأثیر باشد.

محل دیگری منتقل شده و مدیر جدیدی وظيفة مدیریت دبستان زینیه را به عهده گرفته است، اما فرهنگی که مدیر قبلی پشت سر خود باقی گذاشته است، همچنان تداوم دارد.

امروز در دبستان دخترانه روستای کوچک لپوئی در حیاطی که اولیا، چاله‌ها و برآمدگی‌های زمین را بادست‌های پرتلاش و خسته خود صاف و هموار نموده و محیطی امن و سرسبز برای بازی و جست و خیز و فعالیت‌های آموزشی فرزندان خود فراهم کردند، صدای همه‌مه و هیاهوی شاد کودکان همچنان به گوش می‌رسد و پنجره‌های کلاس‌های نه فقط به سوی حیاط، بلکه به سوی روستا و محیط زندگی، به روی شهر شیراز، به روی کشور و دنیا گشوده شده است. معلم‌های دار حیاط، در راهروها، در کلاس‌ها و از پشت پنجره‌ها حرکات و فعالیت‌های دانش‌آموزان خود را مشاهده می‌کنند. اینان کودکان یک روستای محروم‌اند که با کمی توجه، کمی مطالعه، کمی صرف وقت، کمی عشق و انتظار خواهند توانست مولدترین، آزاده‌ترین و برجسته‌ترین سازندگان کشور خود باشند و ثمرة تلاش و توجه مریبان خود را به صورت هدیه‌ای ارزشمند به نسل‌های آینده انتقال دهند.

مدیر مدرسه تغییر کرده است، اما انتظاری که با تلاش‌های خود و کارکنان مدرسه در قلب‌های مشتاق و امیدوار مردم این روستا برانگیخته است، همچنان پای بر جاست. شاهد آن، مادرانی اند که به هنگام مراجعته برای ثبت‌نام کودکان خود در کلاس اول دبستان، با نگرانی از مسئول ثبت‌نام مدرسه می‌پرسند: می‌خواستم بینم آیا امسال هم تغذیه هست؟ کلاس هنر هست؟ کلاس انگلیسی هست؟ جلسه مادران هست؟...

امروز در دبستان دخترانه

روستای کوچک لپوئی در حیاطی که اولیا، چاله‌ها و برآمدگی‌های زمین را با دست‌های پرتلاش و خسته خود صاف و هموار نموده و محیطی امن و سرسبز برای بازی و جست و خیز و فعالیت‌های آموزشی فرزندان خود فراهم کردند، صدای همه‌مه و هیاهوی شاد کودکان همچنان به گوش می‌رسد و پنجره‌های کلاس‌های نه فقط به سوی روستا و محیط زندگی، به روی شهر شیراز، به روی کشور و دنیا شیراز، به روی کشور و دنیا گشوده شده است.

پژوهش‌ها و تجربیات مختلف، همواره نشان داده است در مدارسی که ایده‌ها و افکار پیشرو در آموزش و پرورش کودکان به کار گرفته می‌شود و از مشارکت اولیا و دانش‌آموزان در اداره مدرسه و تدوین برنامه‌های آموزشی و پرورشی استفاده می‌گردد، رضایت شغلی معلمان بیشتر است و جو مدرسه، یعنی مجموعه ارتباطات داخلی و فعالیت‌های آموزشی و پرورشی از نظر معلمان و دانش‌آموزان، مطلوب‌تر از مدارس عادی به نظر می‌رسد. این نوع مدارس، همچنین، از مشارکت صمیمانه‌تر اولیا بهره‌مند می‌شوند.

با پایان یافتن سال تحصیلی ۱۳۸۳ – ۸۴ و شروع یک سال دیگر تحصیلی، مدیر مدرسه زینیه، براساس مقررات استخدامی به

- ۱- این مقاله با استفاده از گزارش مدیر و معاون مدرسه زینیه، خانم‌ها لیلا کلامی، زهرا فتوت و هم‌چنین همکاری خانم فاطمه هاشمی تدوین گردیده است.
- ۲- این روستا از دو سال قبل به عنوان شهر اعلام شده، اما هنوز به امکانات و ساختارهای ضروری برای توسعه شهری دست نیافته است.
- ۳- این کارگاه با همکاری مرکز تحقیقات کشاورزی و منابع طبیعی استان فارس (وزارت جهاد کشاورزی)، کمبیون ملی پونسکو و دفتر منطقه‌ای پونسکو در تهران برگزار شد.